

ANNA CETERA-WŁODARCZYK • ALICJA KOSIM

Polskie przekłady Shakespeare'a w XIX wieku

Część I • Zaroby, strategie, recepcja

Warszawa 2019

IX. Szczęsny Kluczycki (1814–1895)

Otello (1880)

Sylwetka tłumacza

Szczęsny Kluczycki to prawdopodobnie Jan Feliks Kluczycki (1814–1895), dziennikarz i historyk^[1]. Jego braćmi byli nieco lepiej znani Stanisław Edmund (popularyzator wiedzy z kilku różnych dyscyplin naukowych), Franciszek Ksawery (historyk) oraz Witold (lekarz). Rodzice, Karol i Marianna z d. Olejowska, mieli oprócz Jana jeszcze piętnaścioro innych dzieci^[2]. W 1886 r. Stanisław Edmund Kluczycki opublikował w Krakowie *Genealogię Kluczyckich*. Według tego źródła, w 1848 r. Jan Feliks Kluczycki poślubił Różę Riccio-Ricci (1831–1853), a w 1859 r. – Agatę Szymańską^[3].

Strategia przekładu

Przedsięwzięcie Kluczyckiego wydaje się osamotnione, a tłumacz pozostaje postacią bliżej nieznaną. O wyborze *Otella* zdecydowało prawdopodobnie zainteresowanie tą konkretną sztuką. Przekład Kluczyckiego był chronologicznie drugim kompletnym tłumaczeniem *Otella* na język polski, po przekładzie Józefa Paszkowskiego ogłoszonym w 1859 roku^[4]. Wprawdzie już w latach 1840–1842

^[1] Kłopoty z identyfikacją tłumacza ma już Karol Estreicher, który informację o Szczęsnym Kluczyckim opatruje uwagą: „Czy nie identyczny z Janem Szczęsnym Kluczyckim?”, *vide*: Karol Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, T. XVI, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1991, s. 226. Estreicher odsyła również do „Pogoni” [Tarnów] 1889 oraz „Gazety Narodowej” [Lwów] 1885. Niestety, w żadnym ze wskazanych roczników nie znaleziono wzmianek o Szczęsnym Kluczyckim. Domniemany przez nas tłumacz, Jan Feliks Kluczycki (14.01.1814–21.05.1895), spoczywa na Starym Cmentarzu w Tarnowie.

^[2] *Cf* informacje o rodzinie zawarte [w:] Stanisław Brzozowski, „Stanisław Edmund Kluczycki” [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. 13, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967–1968, <http://ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/stanislaw-edmund-kluczycki> [31.10.2018].

^[3] *Genealogia Kluczyckich*, nakł. Stanisława Kluczyckiego, Kraków [ca 1886], s. 4.

^[4] William Shakespeare, *Otello*, tłum. Józef Paszkowski, „Biblioteka Warszawska” 1859, T. 1, s. 74–262.

fragmenty *Otella* drukował w Poznaniu Leon Ulrich^[5], ale całość sztuki w jego przekładzie ukazała się dopiero w 1895 roku. *Otello* był jednak dramatem dobrze znanym z uwagi na liczne inscenizacje przeróbek, przedstawienia w języku angielskim z udziałem Iry Aldridge'a, a także spektakle oparte na przekładzie Józefa Paszkowskiego (Kraków 1869 [prapremiera], Lwów 1871, Poznań 1871, Warszawa 1873). Z tego też względu wypada uznać tłumaczenie Kluczyckiego za polemiczne wobec innych propozycji przekładu.

Kluczycki przetłumaczył *Otella* nierymowanym jedenastozgłoskowcem, niekiedy zwiększając lub zmniejszając liczbę sylab. Zachował podział na prozę i wiersze. Tekst przekładu jest prosty i zrozumiały, cechuje go jednak silne osłabienie obrazowania i retoryki, wynikające z łagodzenia stylu, rugowania wulgaryzmów i aluzji erotycznych. Przekład nie jest opatrzoney przypisami.

Recepcja przekładu

Tłumaczenie ukazało się dwukrotnie: w 1880 r. w Warszawie oraz w 1889 r. we Lwowie. Wydanie lwowskie poprzedza przedruk anonimowej recenzji teatralnej, z której wynika, że autor znał już i cenił przekład Kluczyckiego, kiedy w 1879 r. wystawiano we Lwowie *Otella* w przekładzie Józefa Paszkowskiego i rekomenduje, aby teatr następnym razem sięgnął po wierne tłumaczenie Kluczyckiego^[6].

W Warszawie publikację przekładu jako kolejnych tomów „Wydawnictwa Dzieł Tanich Adama Wiślickiego” poprzedza zapowiedź prasowa; wkrótce potem ukazuje się też informacja o dostępności książki^[7]. Z kolei

^[5] *Wyjętek z nowego przekładu Szekspira przez [Leona] Ulrycha [Otello, Akt I, Scena VIII]*, „Tygodnik Literacki” 1840, nr 22, s. 169–170; *Wyjętek z tłumaczenia Szekspira Otello przez Ulrycha*, „Tygodnik Literacki” 1842, nr 6, s. 41–42 [*Otello*, Scena VIII, brak aktu; podpisane J. Ulrych], nr 9, s. 65–67 [*Otello*, Akt III, Scena V; podpisane J. Ulrych]).

^[6] *Recenzja „Dziennika Polskiego” z 19 września 1879. Nr. 216, o niniejszym tłumaczeniu Otella [w:] [William Shakespeare], Otello. Tragedja w 5 aktach Szekspira*, tłum. Szczęsny Kluczycki, Księgarnia Polska, Lwów 1889 [Biblioteka Mrówki nr 260–261], s. 3–4.

^[7] *Cf* wzmianki [w:] *Od redakcji*, „Przegląd Tygodniowy Życia Społecznego, Literatury i Sztuk Pięknych” 1880, nr 25, s. 293 oraz nr 28, s. 340.

w przypadku wydania lwowskiego natrafiamy na krótką, nieprzychylną opinię w zestawieniu bibliograficznym w krakowskim dwutygodniku „Świat”:

„Otello”, tragedia w 5 aktach. Szekspira. Tłumaczył Szczęsny Kluczycki. Lwów. Księgarnia Polska L. K. Bartoszewiczowej. Przekład ten stanowi tom 260 i 261 „Biblioteki Mrówki”. Choć wcale wierny nie posiada wyższych zalet poetycznych, jakich od tłumaczenia dzieł Szekspira wymagamy^[8].

Przekład Kluczyckiego we Lwowie wydała Lea Klotylda Bartoszewiczowa, wdowa po Adamie Dominiku Bartoszewiczu, założycielu „Biblioteki Mrówki”^[9]. Bartoszewiczowa przejęła wydawnictwo po śmierci męża w 1886 roku. Niewykluczone jednak, że to on dokonał ustaleń dotyczących publikacji przekładu.

Poza tymi wydaniem przekład nie był wznawiany i nie trafił na scenę.

Bibliografia przekładów

Szekspir [William Shakespeare], *Otello. Tragedya w 5 aktach*, tłum. Szczęsny Kluczycki, Wydawnictwo Dzieł Tanich A. Wiślickiego, Warszawa 1880.

[William Shakespeare], *Otello. Tragedja w 5 aktach Szekspira*, tłum. Szczęsny Kluczycki, Księgarnia Polska, Lwów 1889 [Biblioteka Mrówki nr 260–261].

^[8] *Bibliografia*, „Świat. Dwutygodnik Ilustrowany” 1889, nr 5, s. 120.

^[9] Maria Konopka, *Lwowska seria „Biblioteka Mrówki” i jej wydawcy (1869–1913)* [w:] Halina Bursztyńska (red.), *Od strony Kresów: studia i szkice*, Cz. 2, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej Kraków 2005, s. 103–113.